

ביאורים

מהדורת אור עציון

⁵² איך משתמשים בכלים שנמנו לעיל? במוחש - עלינו להיזהר ולראות את המציאות כפי שהיא בלי להתבלבל ולהשתמש בדמיונות, בנוסף עלינו לוודא שמה שאנו חשים זו היא המציאות האמיתית. אל לנו לטעות כמו אותם האנשים המסתכלים על המראה וחושבים שבאמת נוצרה שם הצורה שהם רואים, ואינם יודעים שלמראה ישנה תכונה המיוחדת שהיא משקפת את מה שעומד מולה.

⁵³ וכן יש אנשים המסתכלים במים ורואים את דמותם וחושבים שבאמת יש שם את אותו הדבר שהם ראו, ורבונו מסביר זאת על פי ההשקפה המדעית של אותה התקופה, שהמים מחזירים השתקפות כשיש בהם את אותו עומק של הדבר אותו הם משקפים פחות או יותר. אם העומק של המים יהיה גדול או קטן יותר הם לא ישקפו את מה שעומד מעליהם.

⁵⁴ בעזרת בחינת הדברים בזהירות והישמרות מן הדמיון ניתן להגיע מן המוחש למסקנות אמיתיות, ולא כמואבים שעליהם נאמר (מלכים ב ג, כב): "וישיכמו בבוקר והשמש זרחה על המים ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם" - בני מואב קמו בבוקר והמים נראו להם כמו דם, והם חשבו שמלכי יהודה, ישראל ואדום שנלחמו בהם נלחמו אחד בשני. הטעות שלהם הייתה שהמים נראו אדומים בגלל השמש שזרחה עליהם אך לא היה שם דם.

⁵⁵ גם בענייני השכל צריך להישמר מן הדמיונות ולהשתמש בשכל בצורה בריאה, ולא להיות כמו אותם אנשים שקבעו את הדמיונות והחלומות למציאות, וכל זאת כדי שלא לשלול את מה שראו בחלומות, ומשום כך ערבבו את המציאות עם מה שראו בחלום ובדמיון (גם כאן רומז רבנו, ככל הנראה, לכלאם שהאמינה בדמיונות, כמו שהתבאר בהקדמה).

⁵⁶ אך אנו יודעים שהחלום מגיע לאדם בגלל כמה סיבות: ישנם דברים שהאדם חווה ביום שעבר, ועל זה אמר שלמה: "כי בא חלום ברוב עניין, וקול כסלים ברוב דברים" (קהלת ה, ב). רבנו שם מסביר: "המפרשים פרשוהו, כמו שהסכל מתגנה בריבוי הבטחות שאינם אמת, וכן כשם שרוב החלומות מהמיית הנפש ואין בהם אמיתות...".

⁵⁷ מקצת החלומות מושפעים מהמוזן של האדם - אם היה חם או קר, רב או מעט וכו', ועל כך אמר ישעיה (כט, ח): "והיה כאשר יחלום הרעב והנה אוכל, והקיץ וריקה נפשו, וכאשר יחלום הצמא והנה שותה והקיץ והנה עייף ונפשו שוקקה". ישעיהו ממשיך את הגויים הרוצים לכבוש את ירושלים, ועומדים להכשל בכך, לאדם רעב וצמא החולם שהוא אוכל ושותה אך כשהוא מתעורר הוא ממשיך להיות רעב וצמא. חלק מהחלומות נוצרים מהתחושות והמחלות - כשיש לאדם תחושה של חום ולחות הוא מדמה דברים של שמחה, וכשיש לאדם תחושה של קור ויובש הוא מדמה דברים של יגון, עצב ואבל. ועליהם נאמר באיוב (ז, יג-ד): "כי אמרתי נתחמני ערשי... וחתנתי בחלומות ומחזיונות תבעתני".

⁵⁸ אולם האמת היא שיש חלומות שיש בהם אמת המגיעה מלמעלה, אך הם מיעוט החלומות, וכשמגיע איזה שהוא מסר מלמעלה הוא מגיע בדרך רמו ומשל, כמו שנאמר באיוב (לג, טו-טז): "בחלום חזיון לילה, בנפול תרדמה על האנשים בתנומות עלי משכב, אז יגלה אוזן אנשים".

לב הדברים

בשונה מארבעת מקורות המידע של האדם שאותם מנה רס"ג לעיל - עומד כוח הדמיון. כוח הדמיון נועד לדמות מצבים שונים. הוא אינו כלי שמברר את האמת. כזה הוא וכוזו היא גם המטרה שלשמה הוא נברא.

זהו כוח חשוב מאוד. לא נוכל לצעוד צעד אחד קדימה בלי שנתבונן במצבים השונים שבהם היינו בעבר, ונסיק מהם כיצד עלינו לפעול בהמשך. הדמיון מזכיר לנו מה קרה במקרים דומים - טעם של אוכל מסוים, טראומה ופחד מדברים מסוכנים וכדומה.

הטעות מתחילה כאשר אנו מערבים בין דמיון למציאות. את הדמיון עלינו לבחון בעזרת השכל. כאשר למשל אנו מביטים במראה, עלינו לבדוק מה אנו באמת רואים, ולא לקפוץ ישר לדמיון ולתת לו להחליט מהי המציאות.

הדמיון הוא שורש גדול לחטא. הנאה שחשנו בעבר ממעשה מסוים יוצרת דמיון שבכל פעם שנעשה מעשה זה נחוש טוב. החכם מצליח לבחון את הדמיון בעין שכלו, ומגיע למסקנה שהנאה זמנית טובה בעתה ובזמנה, אך ההתמכרות אליה כלל לא תביא לתחושה טובה.

את חיינו עלינו לנהל על פי השכל, ואילו בדמיון להשתמש רק ככלי עזר.

הבאת הראיות
מהמוחש
ומהמושכל

⁵² וְכִינּוּן שֶׁזְכַּרְנוּ אֵלֶּה הַשְּׂרָשִׁים הָאֲרֻבָּעָה צָרִיךְ שֶׁנִּבְאָר אוֹפְנֵי הָרְאִיָּה מֵהֶם. וְנֹאמַר כִּי מִדַּע הַחוּשׁ כֹּל אֲשֶׁר יִפְלַח חוּשֵׁינוּ הָאֲמִתִּי בְּדַבּוּק אֲשֶׁר בִּינֵינוּ וּבִינּוֹ רָאוּי שֶׁנִּדְעַע שֶׁהוּא הוּא בְּאֲמִתּוֹ כְּאֲשֶׁר הִשְׁגֵּנוּהוּ אִין בּוֹ סִפְקָא, אַחַר אֲשֶׁר נִהְיֵה רְגִילִים בְּעִנְיַן הַדְּמִיּוֹנִים וְלֹא נִטְעָה בְּהֶם, כְּעֵם אֲשֶׁר חֲשָׁבוּ כִּי הַצּוּרָה אֲשֶׁר תִּרְאֶה בַּמְרָאָה כִּי הִיא צּוּרָה בְּרֹאָה שֶׁם בְּאֲמִתּוֹ, וְאִינָה כִּי אִם טֵבַע מִיַּחַד לְגִשְׁמִים הַזִּכִּים שֶׁתִּהְפֵּךְ צּוּרָתָה מֵה שֶׁהוּא נִכְחָה בָּהּ. ⁵³ וְלֹא כְּעֵם אֲשֶׁר שָׁמְנוּ הַקּוֹמָה אֲשֶׁר תִּרְאֶה בְּמֵים נִהְפְּכֶת שֶׁהִיא אֲמִתּוֹ תִּבְרָא בְּעֵת הַהִיא, וְלֹא יִדְעוּ שֶׁהִסְבֵּה בָּזֶה הִיא בְּשִׁיחֵי הַמֵּים יוֹתֵר עֲמֻקִּים שֶׁעוֹרָם מִשְׁעוֹר אֲרֶךְ הַקּוֹמָה. ⁵⁴ וְכֹאֲשֶׁר יִשְׁמַר מִזָּה וְזוֹלָתוֹ, יִגְעֵעַ אֶל דַּעַת הַמוֹחֲשׁוֹת בְּאֲמִתּוֹ וְלֹא תִטְעָהוּ הַדְּמוּת, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַכֶּתוּב (מלכים ב ג, כב): וַיִּרְאוּ מוֹאָב מִנְּגִד אֶת הַמֵּים אֲדָמִים כְּדָם. ⁵⁵ אֲךָ הַמְּשַׁכְּלוֹת כֹּל אֲשֶׁר יִצְטִיר בְּשַׁכְּלָנוּ הַנֶּצֶל מִכָּל פֶּגַע וְהוּא מִדַּע אֲמִתּוֹ אִין בּוֹ סִפְקָא, אַחַר שֶׁנִּדְעַע אִיךָ נִעִין, וְאַחַר כֵּן נִשְׁלִים הָעִיּוֹן וְנִשְׁמַר מִן הַדְּמִיּוֹנִים וְהַחֲלוֹמוֹת. כִּי יֵשׁ עִם שְׂקִימוֹם אֲמִתּוֹת בְּרֹאוֹת צְצוּרוֹת אֲשֶׁר רָאָה הָאָדָם, וְחִיבּוֹ עֲצָמָם זֶה כְּדִי שְׁלֹא יִדְחוּ הַנְּרָאָה, ⁵⁶ וְלֹא יִדְעוּ כִּי קִצְתָם יִהְיֶה מְעִינֵי הַיּוֹם מִחֻלָּה אֲשֶׁר עָבְרוּ עַל הַמְּחַשְׁבֵּי, וּבְזֶה אָמַר הַכֶּתוּב (קהלת ה, ב): כִּי בֹא הַחֲלוֹם בְּרֵב עֵנִין. ⁵⁷ וְקִצְתָם מִפְּנֵי הַמְּזוֹנוֹת וְחֻמָּם וְקָרָם וְרָבָם וּמְעוּטָם. וּבְזֶה אָמַר הַכֶּתוּב (ישעיה כט, ח): כְּאֲשֶׁר יִחְלֵם הָרֶעִב וְהִנֵּה אוֹכֵל וְכְאֲשֶׁר יִחְלֵם הַצְּמָא וְהִנֵּה שׁוֹתֵה. וְקִצְתָם מִפְּנֵי הַמְּסָךְ הַגּוֹבֵר עַל הַמְּזוּג. וְהַחֵם וְהַלַּח יִדְמֶה שְׂמֻחוֹת וּמִינֵי שְׂחוּק, וְהַיָּבֵשׁ יִדְמֶה אֲבָל וּדְאָגוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכּוֹאֵב הַחוּלָה (איוב ז, יג-ד): כִּי אֲמַרְתִּי תִנְחַמְנִי עֲרֻשִׁי יִשָּׂא בְּשִׁיחֵי מִשְׁכְּבִי וְחַתְתֵּנִי בְּחַלְמוֹת וּמְחִזְיוֹנוֹת תִּבְעֵתְנִי. ⁵⁸ אֲךָ בְּהֵם רְמֵז מְעֵט עֲלִיּוֹנֵי מִתְעַרְב בְּהֶם עַל דְּרָךְ הַרְמֵז וְהַדְּמִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שם לג, טו): בְּחֲלוֹם חֲזִיוֹן לִילָה וְגו'.

הָאֲרֻבָּעָה - ארבעת דרכי ההשגה: החושים, השכל (המוסר), ההכרה (המוכח שכלית) והמסורת. **וּבִינּוֹ** - ובין המציאות. **כְּעֵם** - כפי. **הַדְּמוּת** - הדמיון. **הַנֶּצֶל מִכָּל פֶּגַע** - בלא חשש טעות. **הַיּוֹם מִחֻלָּה** - היום הקודם. **הַמְּחַשְׁבֵּי** - חשב עליהם החולם. **הַמְּסָךְ הַגּוֹבֵר עַל הַמְּזוּג** - החולי המוציא מאיזון. **בְּהֵם** - בחלומות.

